

Právnická fakulta Masarykova univerzita

Katedra právní teorie

Seminární práce

Deliktní způsobilost a trestání specifických subjektů

Mladiství

Daniel Menšík

2006 - 2007

OBSAH

Vymezení pojmu mladiství	III.
Specifické zásady přístupu k mladistvým	III.
Soudnictví ve věcech mládeže	IV.
Trestní odpovědnost mladistvých	IV.
Opatření ukládaná mladistvým	V.
Trestní opatření	VI.
Odnětí svobody	VIII.
Zahlazení odsouzení	IX.
Promlčení výkonu trestního opatření	IX.
Odstoupení od trestního stíhání	IX.
Závěr	X.

Kriminalita mládeže se stala v posledních letech významným jevem, který vedl zákonodárce v roce 2003 k její zvláštní právní úpravě, jejíž smyslem bylo co nejúčinněji, ale přitom adekvátně přistupovat ke specifickým pachatelům trestné činnosti. Výsledkem této snahy je zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, platný od 1. ledna 2004. Ten nově upravuje podmínky, za jakých je mládež odpovědna za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření, která lze ukládat za takové protiprávní činy, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Na následujících stranách práce zaměřím tyto atributy odpovědnosti a sankcionování na MLADISTVÉ, tedy podskupinu pojmu mládež.

Vymezení pojmu MLADISTVÍ

Zákon chápe mladistvého jako toho, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.¹

Specifické zásady přístupu k mladistvým

Zásada zvláštního přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých plynoucí ze zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže spočívá v tom, že v řízení ve věcech mladistvých je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen, projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny a za jejich spáchání vyvozena odpovědnost podle zákona. Řízení je přitom třeba vést tak, aby působilo k předcházení protiprávním činům.²

Jistý princip zvláštního postupu ve věcech mladistvých lze nalézt i v účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, podle něhož projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel, našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním

---

¹ § 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

² § 3 odst. 4 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchaní protiprávních činů.³

Paragraf 3. odst. 3 zasazuje, že se musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a stupni nebezpečnosti spáchaného činu. Politické, národní, sociální nebo náboženské smýšlení mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let, jeho rodiny nebo rodiny, v níž žije, anebo způsob výchovy mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let nemůže být důvodem k uložení opatření podle tohoto zákona.

Soudnictví ve věcech mládeže

Soudnictví ve věcech mladistvých vykonávají soudy pro mládež. Zákon stanoví v oblasti osobních a odborných předpokladů požadavek, aby orgány a osoby provádějící úkony v trestním řízení (soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů, úředníci Probační a mediační služby) a působící v trestních věcech mladistvých byly vybírány z osob, které mají průpravu pro zacházení s mládeží a dostatek znalostí a životních zkušeností (i obhájci), které zaručí splnění výchovného účelu řízení.

Orgány činné podle tohoto zákona postupují ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s Probační a mediační službou.⁴

Trestní odpovědnost mladistvých

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.⁵ Za provinění se nepovažuje takový čin spáchaný mladistvým, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně a míra jeho nebezpečnosti je pro společnost malá.

Zákon přisuzuje mladistvým trestní odpovědnost v případě, kdy tito dosáhli takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání. I v případě nenaplnění těchto podmínek nebo jiných zákonných důvodů trestní neodpovědnosti, lze u mladistvých užít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.

---

³ § 1 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

⁴ § 36 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

⁵ § 6 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zánik trestnosti

Se uplatňuje institutem účinné lítosti. Trestnost činu spáchaného mladistvým, který je sankcionován odnětím svobody do výše pěti let, zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky; svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost.⁶

Opatření ukládaná mladistvým

Účelem opatření nařízených mladistvému je dle zákona především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.⁷

Výjimku u ukládání opatření představují ustanovení trestního zákona o zvlášť nebezpečném recidivistovi, které se u mladistvých neužijí. Při

Mladistvému lze podle zákona ukládat výlučně tyto druhy opatření:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření,
- trestní opatření.

Výchovná opatření

Smyslem výchovných opatření je usměrňování způsobu života mladistvého, a tím i podpora a zajištění jeho výchovy. Tato opatření je možné ukládat nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření.

Na dobu nejdéle tří let je lze uložit, pokud jsou ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření. Mezi výchovná opatřeními patří:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.

---

⁶ § 7 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

⁷ § 9 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Ochranná opatření

Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.⁸

Druhy ochranných opatření jsou:

- ochranné léčení,
- zabránění věci,
- ochranná výchova.

Trestní opatření

U trestních opatření platí zásada, že je lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. Slouží k napomáhání vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého. Při jejich výkonu však nesmí docházet k degradaci lidské důstojnosti.

Soud pro mládež může mladistvému uložit za spáchané delikty pouze tato trestní opatření:

- obecně prospěšné práce,

při jejich uložení musí soud přihlídnout k stanovisku mladistvého k možnosti jejich uložení. Toto je pak soud povinen zjistit; horní hranice výměry u mladistvého nesmí překračovat polovinu horní hranice pro dospělé. Obecně prospěšné práce nesmí ve svém charakteru ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých. Souběžně s tímto opatřením může soud udělit i jiná výchovná opatření.

- propadnutí věci,

- zákaz činnosti,

může soud pro mládež mladistvému uložit, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let.⁹ Soud pro mládež může volit k tomuto opatření i jiná výchovná opatření.

---

⁸ § 21 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

⁹ §26 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

- peněžité opatření,

ukládá soud ve výši od 1 000 Kč do 500 000 Kč, je-li mladistvý výdělečně činný (lze stanovit denní sazbu přiměřenou jeho dennímu výdělku od 100 Kč do 1 000 Kč na den na dobu 5 až 500 dnů.) nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření dovolují. Soud pro mládež může vedle peněžitého opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Pokud by toto opatření nebylo ve stanovené lhůtě vykonáno, náhradní trestní opatření odnětí svobody až na jeden rok, popřípadě může po vyjádření mladistvého nedokončený zbytek nahradit obecně prospěšnou činností v rámci probačního programu pro tento účel zřízeného.

- peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,

Zákon uděluje soudu pro mládež možnost podmíněně odložit výkon peněžitého opatření,

a) jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo

b) jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.¹⁰

- vyhoštění,

ukládá soud pro mládež za okolností daných v trestním zákoně v rozsahu od jednoho do pěti let, přihlíží zároveň k rodinným a osobním poměrům a dbá toho, aby tímto trestem nebyl ohrožen nebezpečí zpustnutí.

- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),

- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,

Při podmíněném odsouzení mladistvého nebo jeho podmíněném odsouzení k odnětí svobody s dohledem stanoví soud pro mládež zkušební dobu na jeden rok až tři léta. Současně může soud pro mládež uložit i výchovná opatření.

Okolnosti případu a osoby mladistvého mohou vést soud k tomu, že nezabaví podmíněné odsouzení platnosti i přesto, že odsouzený zavedl důvod k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, a určí nad mladistvým dohled; přiměřeně prodlouží zkušební

---

¹⁰ § 28 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

dobu(maximálně o dva roky), přičemž nesmí přesáhnout vrchní hranici zkušební doby v trvání pěti let nebo uloží další výchovné opatření směřující k vedení řádného života.

- odnětí svobody nepodmíněné.

Jako na polehčující okolnost pachatele se při ukládání a výměře trestního opatření soudem přihlíží na:

- úspěšný výkon probačního programu nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého,
- poskytnutí zadostiučinění poškozenému, nahrazení zcela nebo alespoň částečně způsobené škodu, odčinění nebo alespoň zmírnění újmy, kterou poškozenému způsobil, a přičinění se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním
- takové chování po spáchání provinění, že je možno důvodně předpokládat, že v budoucnu už trestnou činností nespáchá.

Mimo to soud také přihlíží k tomu, zda mladistvý nebyl při páčání trestné činnosti ve stavu zmenšené přičetnosti způsobené vlivem návykové látky.

Pokud soud pro mládež ustoupí od uložení trestního opatření, může věc vyřídit tím, že přenechá postižení mladistvého zákonnému zástupci mladistvého, nebo ho napomene.

Odnětí svobody

Při ukládání trestních sazeb odnětí svobody mladistvým, jež jsou uvedené v trestním zákoně soud dbá toho, že se snižují na polovinu, přitom nesmí přesahovat dolní hranice jeden rok a horní pět let, u nejzávažnějších činů 10 let . Při nepodmíněném odnětí svobody uložené soudem pro mládež musí být splněno to, že s ohledem na osobu mladistvého, okolnosti případu, nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření by zjevně nepostačovalo k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Tresty se vykonávají ve speciálních věznicích pro mladistvé.

Domnívá-li se však soud pro mládež vzhledem k okolnostem případu nebo k poměrům mladistvého, že bylo případné užití délky trestu odnětí svobody uvedené v trestním zákoně nepřiměřeně přísné a že lze účelu trestního opatření dospět i odnětím svobody kratšího trvání,

smí mimořádně snížit trestní opatření odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby zákonem stanovené bez omezení uvedeného v trestním zákoně. Totéž může užít v případě, že odsuzuje mladistvého za přípravu k provinění nebo za pokus provinění za předchozích okolností.

Zahlazení odsouzení

U mladistvého lze přistoupit k institutu zahlazení odsouzení a to prostřednictvím uložení nebo rozhodnutí prezidenta zmírnit nebo prominout trestní opatření odnětí svobody v délce nepřekračující 12 měsíců. Pak se pohlíží na mladistvého jako by nebyl odsouzen, a sice od té chvíle, kdy bylo takové uložení či rozhodnutí vykonáno nebo bylo od výkonu takového trestního opatření nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

Promlčení výkonu trestního opatření

Uložené trestní opatření nelze vykonat po uplynutí promlčecí doby, jež činí pět let, a bylo-li uloženo výjimečné trestní opatření odnětí svobody nad pět let až do deseti let, činí promlčecí doba deset let.¹¹ Náležitosti počátku, stavení a přerušení promlčecí doby přesněji vymezují ustanovení trestního zákona (§ 68 odst. 2 až 4). Výkon trestního opatření uloženého pro trestné činy, o nichž tak stanoví trestní zákon (v §§ 67 a 68) se nepromlčuje.¹²

Odstoupení od trestního stíhání

Zajímavou oblastí v řízení v trestních věcech mladistvých je institut odstoupení od trestního stíhání. Je v zákoně označen jako zvláštní způsob řízení, který je možno v trestních věcech mladistvého použít stejně jako narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Soud pro mládež může u méně závažných provinění mladistvého, které je trestáno nejvýše třemi roky odnětí svobody, za splnění určitých podmínek odstoupit od trestního stíhání, jestliže trestní stíhání není účelné a jestliže potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění.

Zejména pak, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné.¹³ Proti odstoupení od trestního stíhání však může poškozený podat stížnost.

---

¹¹ § 34 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

¹² § 34 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

¹³ § 70 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

ZÁVĚR

Oblast trestání mladistvých upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže upravuje vcelku komplexně. Některé postupy se shodují s těmi u dospělých pachatelů, jiné jsou odlišné. V ukládání trestů mladistvým se podle něj uplatňují některé zásady, které zohledňují specifickou trestaných, už samotný delikt provinění u mladistvých nazývá proviněním, zejména ale zakotvuje potřebu postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, zmírnění na polovinu. V další oblasti umožňuje právní úprava soudu poměrně rozmanitě ukládat tresty mladistvým (od obecně prospěšných prací až po odnětí svobody,) ke kterým může podle uvážení ukládat další výchovná opatření jako probační program nebo dohled probačního úředníka. Celková povaha opatření nařízených mladistvému má tak vést k tomu, aby se nadále páchání trestné činnosti zdržel, úspěšně si našel společenské uplatnění a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy způsobené jeho proviněním. Jednou z výhod u mladistvých v následném trestním řízení je i to, že lze uplatnit jeden z jeho zvláštních způsobů, a sice odstoupení od trestního stíhání, které reaguje na specifika případu a vede za důvodných okolností k odklonu od uložení trestu.